

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ STUDII DE HUNGAROLOGIE

Înființarea (1865), funcționarea și rolul săptămânalului „Máramaros” în
formarea spațiului public regional din Maramureș

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT ÎN FILOLOGIE

Conducător științific:
Prof. univ. dr. KESZEG Vilmos

Doctorand:
LINGVAY Julianna
(căs. BARTHA-LINGVAY)

Cluj-Napoca
2026

Cuprins

Capitolul 1. Introducere	5
1.1. Obiectul cercetării, ipotezele de lucru și structura tezei	5
1.2. Sursele documentare, metodologia și instrumentarul de analiză	8
1.3. Cadru teoretic și istoriografic	16
1.3.1. Direcții de cercetare în istoria presei	17
1.3.2. Localitate și regionalitate: perspective teoretice	25
1.3.3. Repere istoriografice privind presa regională a secolului al XIX-lea	32
Capitolul 2. Contextul socio-istoric al săptămânalului „Máramaros”: întemeiere, autorizare și condiții de funcționare	44
2.1. Comitatul Maramureș: populație, context cultural și social	44
2.2. Istoria tiparului și a tipografiei în Sighetu Marmației	53
2.3. Geneza primului săptămânal din Sighetu Marmației	58
2.3.1. Contextul politic și economic național. Reglementări privind presa	64
2.3.2. Contextul politic, social și cultural regional	70
2.3.3. Procedura de autorizare a periodicului „Máramaros”	78
2.4. Condițiile de funcționare ale săptămânalului	85
2.4.1. Resursele materiale	86
2.4.2. Rețeaua de colaboratori	99
2.4.3. Redactorul István Szilágyi și procesul editorial	106
Capitolul 3. Reprezentări jurnalistice ale ruralității în perioada 1865–1874	116
3.1. Descrierile etnografice ale regiunii și „descoperirea” naționalităților	118
3.2. Reprezentarea populației rurale în corpusul de știri	123
3.3. Rubrica „Foileton” și construcția discursului despre ruralitate	128
3.4. Concluzii	138
Capitolul 4. Scrisorile cititorilor și funcționarea spațiului public	142
4.1. Scrisorile publicate și rețeaua de corespondenți ai săptămânalului	145
4.2. Profilurile autorilor și distribuția geografică a corespondenței	149
4.3. Atitudini, motivații și poziționări ale corespondenților	152
4.4. Practici editoriale privind publicarea scrisorilor	155
4.5. Concluzii	158

Capitolul 5. Autoralitate feminină și scriere memorială: cazul Klárei Lövei	161
5.1. Repere biografice și practici de scriere	162
5.2. Scrisorile-foileton publicate în săptămânalul „Máramaros” (1865–1874)	166
5.2.1. Relatări despre expozițiile universale de la Paris și Viena	169
5.2.2. Scrisori din Transilvania	179
5.3. Narațiunile memoriei în practicile scripturale ale Klárei Lövei	182
5.3.1. Memoria ca instrument al producerii localității	185
5.3.2. Amintirile revoluției și ale detenției politice	191
5.4. Concluzii	194
Capitolul 6. Concluzii generale	199
Anexe	205
Bibliografie	254

Cuvinte-cheie: istoria presei, presa locală și regională, spațiul public regional, producerea localității, identitate regională, comitatul Maramureș, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, scrisori ale cititorilor, autoralitate feminină.

Rezumat

Teza examinează întemeierea săptămânalului politic și social „Máramaros”, începuturile funcționării sale și rolul pe care publicația l-a avut în configurarea spațiului public al comitatului Maramureș. Apărut la Sighetu Marmației în 1865, săptămânalul a fost primul periodic cu apariție regulată din regiune. Importanța sa nu ține doar de apariția unui nou organ de presă, ci și de faptul că, încă din primii ani, a devenit un cadru important pentru formularea și punerea în circulație a unor teme sociale, economice și culturale de interes local, contribuind totodată la articularea discursurilor despre regiune. Cercetarea pornește de la ipoteza că presa de provincie funcționa după o logică diferită de cea a publicațiilor editate în capitală și cu circulație națională: deosebirea priveau condițiile instituționale, resursele materiale și capitalul social mobilizat, profilul colaboratorilor, precum și modalitățile concrete de exercitare a funcțiilor publice ale presei. Atât în istoriografia internațională, cât și în cea maghiară, presa locală și regională a fost abordată cel mai adesea în cadrul cercetărilor de istorie locală și numai rareori ca obiect al unor analize privind mecanismele sale de funcționare, configurarea sensurilor culturale și semnificația sa pentru istoria presei propriu-

zisă. Prin investigarea sistematică a unui periodic care nu a făcut până acum obiectul unei cercetări monografice, lucrarea își propune să contribuie la o înțelegere mai nuanțată a modurilor de funcționare ale presei de provincie și, totodată, a formelor de constituire a spațiului public și de mediere specifice culturii periodice din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Baza documentară a cercetării o constituie colecțiile păstrate ale săptămânalului „Máramaros”. În cadrul acestui ansamblu documentar, atenția s-a concentrat în primul rând asupra primelor nouă volume, apărute între 1865 și 1873. Materialul corespunzător acestei perioade a fost parcurs sistematic, inventariat și organizat în tabele de lucru; baza de date astfel alcătuită a constituit suportul documentar pentru studiile de caz dezvoltate ulterior. Volumele ulterioare au fost consultate selectiv, prin căutări orientate și filtrări tematice, în funcție de întrebările urmărite în analiză. Alături de săptămânalul analizat, cercetarea valorifică și alte publicații ale epocii, documente de arhivă, corespondență privată și scrieri memorialistice. În reconstituirea contextului, un rol esențial l-au avut actele administrative privind autorizarea publicației. Corespondența lui István Szilágyi și a Klárei Lövei contribuie mai ales la conturarea fundalului biografic și relațional. În ceea ce privește însă redactarea ziarului și formele concrete ale colaborării, informațiile oferite sunt puține și fragmentare. Cercetarea îmbină, din punct de vedere metodologic, inventarierea sistematică a surselor, lectura liniară, analiza calitativă de conținut și interpretarea contextuală.

Primul capitol prezintă întrebările cercetării, baza documentară și opțiunile metodologice, apoi conturează cadrul teoretic și istoriografic al analizei. Subcapitolele teoretice trec în revistă principalele direcții de cercetare din domeniul istoriei presei, modurile de înțelegere a localității și regionalității, posibilitățile analitice oferite de perspectiva microistorică, precum și problemele legate de cercetarea presei de provincie.

Capitolul al doilea urmărește contextul socio-istoric al săptămânalului „Máramaros”, împrejurările întemeierii sale și condițiile funcționării în primii ani. Analiza reconstituie, pe de o parte, mediul social, confesional și cultural al comitatului, precum și istoria tiparului din Sighetu Marmăției, iar, pe de altă parte, examinează cadrul politic și juridic al lansării publicației, ancorarea ei locală, procedura de autorizare și resursele materiale, umane și instituționale care au făcut posibilă apariția sa. Un subcapitol distinct urmărește în ce măsură sursele păstrate permit reconstituirea activității editoriale a lui István Szilágyi, a atribuțiilor și a rolului său în practica zilnică a redactării ziarului.

Capitolul al treilea examinează felul în care „Máramaros” a construit imaginea comitatului și a formulat, în limbajul presei locale, reprezentări ale raporturilor sociale,

diferențelor confesionale și diversității etnice din regiune. În acest scop, sunt analizate descrierile cu caracter etnografic anterioare apariției săptămânalului, rubrica de știri din primele volume și textele publicate în foileton, pentru a surprinde modul în care se conturează, în paginile ziarului, imaginea comitatului, reprezentările ruralității și lumea socială locală. Capitolul arată cum se articulează, în aceste texte, autodefinirea regională, interpretarea culturii populare și intenția de a modela percepția asupra societății locale.

Capitolul al patrulea abordează, prin analiza scrisorilor cititorilor, mecanismele de funcționare ale spațiului public. Sunt examinate condițiile participării la acest spațiu, felul în care se conturează pozițiile corespondenților și raporturile dintre practicile lor de scriere și practicile editoriale ale redacției. Analiza urmărește, de asemenea, profilul social și distribuția geografică a corespondenților, atitudinile și motivațiile care le structurează intervențiile, precum și formele medierii editoriale.

Capitolul al cincilea abordează problema scrisului feminin pornind de la cazul Klárei Lövei. Pe baza corespondenței păstrate și a textelor publicate în „Máramaros” și în alte periodice, analiza urmărește formele scrisului său, pozițiile autorale asumate și raportul dintre uzul privat și cel public al scrisului.

Capitolul al șaselea reunește concluziile principale ale cercetării și sintetizează rezultatele sale științifice în tezele formulate mai jos.

1. Întemeierea săptămânalului nu a fost rezultatul unei inițiative editoriale sau tipografice strict personale, ci al unei configurații regionale complexe, conturate la intersecția contextului politic al anilor provizoratului, a raporturilor de forță din interiorul comitatului și a resurselor personale, sociale și instituționale disponibile.
2. Contextul întemeierii ziarului arată că, într-o asemenea configurație, provincia putea oferi, pentru lansarea și funcționarea pe termen lung a unui săptămânal politic și social, condiții uneori mai favorabile decât cele existente în capitală.
3. Pentru intelectualitatea locală, săptămânalul „Máramaros” a funcționat ca un cadru în care scrisul public putea fi învățat și exersat. Acest rol explică, cel puțin în parte, atât continuitatea implicării colaboratorilor, cât și numărul mare de manuscrise trimise redacției.
4. Textele prin care săptămânalul „Máramaros” a construit imaginea comitatului și a populației sale au îndeplinit o dublă funcție: pe plan local, au consolidat identitatea locală și sentimentul apartenenței comune, iar în spațiul public mai larg au formulat și susținut interesele specifice ale comitatului.

5. Presa locală a preluat motivele descrierilor cu caracter etnografic anterioare, dar le-a reconfigurat în funcție de propriile interese. Autorii locali au temperat tonul pasajelor depreciative sau le-au conferit sensuri mai favorabile. În același timp, principala distincție conturată în aceste texte nu era atât cea dintre naționalități, cât cea dintre intelectualitate și populația rurală.
6. Analiza scrisorilor publicate în săptămânalul „Máramaros” arată că, în presa de provincie a secolului al XIX-lea, scrisoarea nu funcționa ca un gen strict delimitat, ci ca o formă-cadru. Știri, texte polemice, luări de poziție și texte de autojustificare apăreau deopotrivă sub această denumire, iar tocmai această flexibilitate a făcut din scrisoare un vehicul potrivit pentru forme foarte diferite ale participării publice.
7. Deși corespondența publicată în „Máramaros” provenea din numeroase localități ale comitatului, sugerând o participare locală extinsă, profilul social al autorilor arată că accesul efectiv la spațiul public rămânea restrâns. Cei care scriau în paginile ziarului proveneau în majoritate din mediile instruite ale societății locale și, chiar atunci când vorbeau în numele „poporului”, reproduceau distanța socială și simbolică dintre intelectualitate și populația rurală.
8. Intervențiile redacționale arată că „Máramaros” a funcționat ca un spațiu public controlat: ziarul a lăsat loc polemicii și schimbului de opinii, dar a reglementat totodată participarea, stabilind limite privind tonul, conținutul și formele acceptabile de poziționare publică.
9. Teza aduce date noi privind practicile de scriere publică și privată ale Klárei Lövei. Au fost identificate aproape două sute de scrisori și 270 de texte publicate în periodice; dintre acestea din urmă, aproximativ 80% au apărut în „Máramaros”. Acest corpus permite conturarea mai precisă a prezenței sale atât în spațiul public regional, cât și în cel național.
10. Textele publicate de Klára Lövei în „Máramaros” se organizează în jurul a două registre distincte, dar complementare: relatarea și rememorarea. Scrisorile publicate între 1866 și 1873 fac vizibilă o formă de intervenție feminină compatibilă cu normele presei epocii. O lectură coroborată a textelor destinate publicării și a corespondenței private arată că memoria funcționa, printre altele, ca mijloc de ancorare în spațiul local, de legitimare a propriei voci și de producere a localității.
11. Săptămânalul analizat a fost unul dintre mediile fundamentale ale producerii localității. Prin ritmul său de apariție, prin selecția știrilor și a temelor și prin

formulele recurente de autodescriere, ziarul a construit un orizont spațial și social coerent, în care regiunea căpăta consistență ca spațiu comun de referință.

12. Studiul de caz al săptămânalului „Máramaros” arată că presa de provincie din secolul al XIX-lea nu poate fi considerată marginală: condițiile sale de funcționare, practicile redacționale și funcțiile publice îi conferă o relevanță proprie pentru înțelegerea istoriei presei. Din această perspectivă, cunoașterea modului de funcționare a presei de provincie este indispensabilă pentru conturarea unei imagini mai nuanțate a presei secolului al XIX-lea.